Pwyllgor Addysg a Dysgu Gydol Oes

RHIENI DROS ADDYSG GYMRAEG

Arolwg Polisi o'r Gymraeg mewn Addysg

1 Pwy yw RHAG

Mae Rhieni dros Addysg Gymraeg yn dathlu ei 50 mlwyddiant eleni. O'r cychwyn bu'n grwp ymgyrchu o blaid sefydlu ysgolion Cymraeg ym mhob rhan o Gymru, gyda'r nod o roi cyfle cyfartal ieithyddol i rieni sy'n dymuno rhoi addysg Gymraeg i'w plant ac sydd am i'w plant feddu ar ddwyieithrwydd cyflawn. Mae gan rieni ysgolion Cymraeg gynrychiolwyr ar bwyllgorau lleol a sirol, ac mae'r rhain yn eu tro'n cael eu cynrychioli ar y Pwyllgor Gwaith Cenedlaethol.

Ar lefel genedlaethol a sirol rydym yn casglu gwybodaeth am yr angen am ysgolion Cymraeg, ac yn cysylltu'n gyson â swyddogion addysg a gwleidyddion gwahanol siroedd Cymru, ac â gwahanol gyrff sy'n ymwneud ag addysg yng Nghymru, pan fo'r angen yn codi.

2 Ysgolion Cymraeg

Mae sawl model ieithyddol ar gael yn ysgolion Cymru. Cyfeiriwn yma at Ysgolion Cymraeg fel rhai sy'n dysgu'n bennaf trwy gyfrwng y Gymraeg.

Yn siroedd Môn, Gwynedd, Ceredigion a Chaerfyrddin, mae'r rhan fwyaf o'r ysgolion cynradd Cymraeg yn ysgolion tref neu bentref, ac yn rhan o system addysg a gynigir fel dewis cyntaf i rieni.

Mewn rhai siroedd, gan gynnwys rhannau o Gonwy, Dinbych, Fflint a Phowys, mae nifer o'r ysgolion Cymraeg yn rhai naturiol Gymraeg, ond gallant fod yn agored i'w Seisnigo.

Yng ngweddill Cymru mae'r rhan fwyaf o'r ysgolion Cymraeg yn ysgolion Cymraeg penodedig y mae rhieni'n gallu eu dewis i'w plant yn hytrach na'u hanfon i'r ysgol Saesneg leol.

Erbyn gorffen eu haddysg gynradd mewn ysgolion Cymraeg, mae'r disgyblion yn rhugl yn y Gymraeg a'r Saesneg.

Ysgolion Cymraeg sy'n dilyn patrwm ieithyddol ysgolion penodedig Cymraeg yn unig sy'n cyflwyno dwyieithrwydd cyflawn yn y pedwar sgïl ieithyddol i'r holl ddisgyblion.

Mae pob tystiolaeth mai ysgolion Cymraeg yn unig sy'n llwyddo i gyflwyno'r Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal i ddisgyblion o gartrefi Cymraeg a Saesneg, a bod **y Gymraeg yn dibynnu ar dwf yr ysgolion hyn.**

2.2 Twf ysgolion Cymraeg

Yn 1907 cafwyd argymhelliad gan Adran Gymreig y Bwrdd addysg y dylid defnyddio'r Gymraeg yn gyfrwng addysg mewn ardaloedd Cymraeg. Ac eithrio rhai arbrofion, ni chafwyd addysg Gymraeg yn ardaloedd llai Cymraeg Cymru. Sefydlwyd yr ysgol gynradd Gymraeg gyntaf o dan awdurdod addysg lleol yn Llanelli, yn 1947, a gwelwyd ysgolion cynradd ac uwchradd yn cael eu sefydlu ym mhob rhan o Gymru.

Ystyriwn fod twf ysgolion penodedig Cymraeg, ac yn sgil hyn neilltuo nifer helaeth o ysgolion yn rhai categori A yng ngorllewin a gogledd Cymru, wedi bod yn rhan annatod o adfywiad y Gymraeg ymysg y to iau yn ystod yr hanner can mlynedd diwethaf. Digwyddodd y twf hwn ar adeg pan welwyd y Gymraeg yn edwino fel iaith gymunedol ac fel iaith teulu. **Mae llwyddiant addysg Gymraeg wedi bod yn gwbl allweddol i barhad y Gymraeg, ac mae'n debyg o barhau felly**. Adlewyrchir y llwyddiant yn ffigurau'r cyfrifiad diwethaf:

Canran siaradwyr Cymraeg Cymru

oed	3-15	16-29	30-44	45-64	65+
	24.3%	15.9%	14.8%	17.4%	22.6%

2.3 Twf y gorffennol

Digwyddodd twf y gorffennol ar brydiau trwy weledigaeth gwleidyddion a swyddogion addysg. Bryd arall, serch hynny, bu raid i rieni ymgyrchu am flynyddoedd i sefydlu ysgol Gymraeg yn eu hardal, a hynny'n aml yn erbyn dymuniad gwleidyddion a swyddogion addysg.

Tyfodd ysgolion Cymraeg mewn gwahanol rannau o Gymru ar gyflymder gwahanol, yn ôl profiadau lleol, a thyfodd heb fodolaeth cynllun Cymreig cyffredinol i hybu ac i gynllunio addysg Gymraeg.

Dibynnodd y twf i raddau helaeth ar frwdfrydedd rhieni Cymraeg a digymraeg i fynnu addysg Gymraeg i'w plant. Esgorodd hyn ar brydiau ar ddrwgdeimlad a gwrthdaro. Arweiniodd hefyd at ddatblygiad ar hap, sydd wedi rhoi i ni ein sefyllfa bresennol, er y gellir rhag-weld peth newid yn sgil Cynlluniau Datblygu Addysg Gymraeg a gyflwynir gan awdurdodau lleol i Fwrdd yr Iaith Gymraeg, er ei bod yn rhy gynnar eto i fesur effeithiolrwydd y rhain.

Er gwaethaf yr anawsterau mae'r canlynol wedi ei gyflawni:

- **Rhyw 20% o ddisgyblion cynradd Cymru'n mynychu dosbarthiadau** lle y dysgir trwy gyfrwng y Gymraeg
- Yr ysgolion Cymraeg mewn ardaloedd Seisnigedig **wedi llwyddo i gynyddu fesul blwyddyn**, a'r galw rhagweladwy yn dal i gynyddu
- Yr ysgolion Cymraeg mewn ardaloedd Seisnigedig yn llwyddo i **ddenu canran uchel iawn o blant o gartrefi Saesneg**
- Yr ysgolion hyn wedi datblygu'n raddol mewn sawl man yn **ysgolion ardal leol.**

Serch hynny datblygwyd sefyllfa lle y gwelir

- **ardaloedd eang** yn ein trefi a'n dinasoedd **heb ysgol Gymraeg**
- **addysg Saesneg ar gael yn llawer mwy hwylus** nag addysg Gymraeg
- bod 50% o rieni Cymru yn dymuno i'w plant siarad Cymraeg, ond **nid oes lle i fwy nag 20% o blant mewn ysgolion Cymraeg**
- anhawster i sefydlu ysgolion Cymraeg ychwanegol oherwydd **diffyg cyllid gan awdurdodau lleol**
- **diffyg gwybodaeth** am ddarpariaeth addysg Gymraeg ymysg rhieni
- **cyfleusterau addysg anghenion arbennig, a chymorth ar faterion eraill, e.e. lleferydd, yn ddiffygiol** o'u cymharu â'r ddarpariaeth Saesneg
- rhai awdurdodau'n darparu **dosbarth neu ffrwd mewn ysgol Saesneg** yn lle ysgol Gymraeg gyflawn
- rhai ysgolion naturiol Gymraeg yn agored i'w Seisnigo oherwydd mewnfudo
- **plant yn teithio filltiroedd lawer** i ysgol Gymraeg tra bo ysgol Saesneg ar y trothwy
- **plant yn teithio heibio i un ysgol Gymraeg i un arall** yn sgil lleoliad afresymegol ysgolion
- **plant yn cerdded dwy filltir** i ysgol gynradd a thair milltir i ysgol uwchradd **ar hyd strydoedd prysuraf ein trefi a'n dinasoedd**
- **twf araf addysg gynradd Gymraeg yn y deng mlynedd diwethaf yn sgil diffyg adnoddau a chyllid, a diffyg cynllunio rhagweithiol**. Gellir cymharu'r twf yng Ngwlad y Basgiaid, lle mae rhyw 80% o blant cynradd yn derbyn addysg trwy'r Fasgeg, o'i gymharu â 5% 25 mlynedd yn ôl.

2.4 Anawsterau pellach

Wrth i addysg Gymraeg ddatblygu, gwelwyd anawsterau cyson wrth i systemau addysg Cymru ei chael hi'n anodd ymaddasu.

Mae'r anawsterau hyn wedi cynnwys, neu'n dal i gynnwys

- **cystadleuaeth anghyfartal** rhwng dosbarthiadau meithrin Saesneg sydd ar gael yn agos a rhai Cymraeg y mae'n rhaid teithio iddynt
- plant ysgolion lleol Cymraeg yn y siroedd Cymraeg yn **sefyll arholiadau TASau Mathemateg a Gwyddoniaeth yn Saesneg**
- **diffyg cyfle i ymuno** yn y sector Cymraeg yn hwyr
- **colli sgiliau ieithyddol wrth drosglwyddo i addysg uwchradd**, yn enwedig yn yr ardaloedd Cymraeg
- **colled enfawr o sgiliau ieithyddol wrth drosglwyddo o'r sector uwchradd** i'r sector addysg bellach a'r sector addysg uwch

3 Y dyfodol

3.1 Cymru ddwyieithog

Mae Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn nodi y dylid trin y Gymraeg ar sail gydradd â'r Saesneg, ac mae creu Cymru ddwyieithog yn nod gan y Cynulliad Cenedlaethol. Daeth yn bryd ceisio diffinio'r nod hwn yn fanwl o ran cymdeithas ac unigolion. Dwyieithrwydd yr unigolyn sydd gennym o dan sylw yn y papur hwn, yn hytrach na deuglosia cymunedol. I sicrhau dwyieithrwydd cyflawn i'r nifer uchaf o unigolion sy'n ei ddymuno, daeth yn bryd cynllunio addysg Gymraeg ar lefel genedlaethol, fel bo awdurdodau lleol yn gweithredu o fewn fframwaith cydlynus.

Awgrymwn bod angen

1. **Cael awdit cenedlaethol o'r galw, yr anghenion a'r ddarpariaeth**, i fesur y galw yn y dyfodol, ac i gynllunio ar ei gyfer. Mae un arolwg eisoes wedi nodi bod 50% o rieni Cymru am i'w plant gael addysg Gymraeg. **Nid yw'n foddhaol peidio â symud tan i rieni unigol ymgyrchu, weithiau am flynyddoedd, am ddarpariaeth ychwanegol pan fo'r ddarpariaeth bresennol yn orlawn.** Er bod sawl papur gan y Cynulliad yn nodi y dylai darpariaeth addysg Gymraeg ymateb i'r 'galw' amdani, nid oes neb wedi gwneud ymdrech i fesur y galw yn fanwl. **Mae angen awdit ar fyrder.**
2. **Cael awdit lleol o anghenion a darpariaeth**, fel bod awdurdodau lleol yn cynllunio twf addysg Gymraeg yn rhagweithiol yn hytrach nag yn adweithiol.
3. **Gosod targedau cenedlaethol a lleol** ar gyfer twf niferoedd sy'n mynychu ysgolion Cymraeg. Dylai'r rhain anelu yn y lle cyntaf at roi addysg Gymraeg i 50% o blant Cymru.
4. **Darparu adnoddau dynol a chyllidol** digonol ar gyfer y datblygiadau hyn.

5. **Rhaglen farchnata a chyhoeddusrwydd** eang o fanteision y Gymraeg i godi hyder yn y Gymraeg, ac i godi ymwybyddiaeth.

I gyflawni'r nodau hyn mae angen gweithredu ar y canlynol:

3.2 Addysg Feithrin

Sicrhau bod **addysg feithrin Gymraeg ar gael mor hwylus ag addysg feithrin Saesneg**. Ystyr hynny yw bod yr addysg feithrin Gymraeg ar gael yr un pellter cyfartalog o gartrefi ag addysg feithrin Saesneg.

Os nad yw ysgol Gymraeg ar gael yn hwylus, dylid rhoi cyllid digonol i Fudiad Ysgolion Meithrin i ddarparu addysg gyfatebol mewn man hwylus, a dylid annog cydweithredu clòs rhwng y system addysg statudol a Mudiad Ysgolion Meithrin.

Os na ellir cyflawni hyn mewn ardal benodol, **dylai trafnidiaeth gael ei darparu'n rhad ac am ddim i wneud iawn am y diffyg**. Mae hyn yn un o oblygiadau sylfaenol trin y Gymraeg yn gydradd â'r Saesneg.

Mae angen gosod targedau penodol ar gyfer niferoedd a chanrannau plant sy'n mynychu addysg feithrin Gymraeg, yn genedlaethol ac yn sirol.

3.3 Addysg Gynradd

Sicrhau bod addysg gynradd Gymraeg ar gael mor hwylus ag addysg gynradd Saesneg.

Mae angen diwygio'r rheolau ar gludo plant i ysgolion i ystyried y twf mewn trafnidiaeth mewn trefi a dinasoedd ers i'r rheolau gael eu ffurfio. Golyga hyn bod angen rhoi **trafnidiaeth yn rhad ac am ddim** i blant sy'n mynychu ysgolion Cymraeg **os yw'r ysgol Gymraeg yn bellach ar gyfartaledd na'r ysgol Saesneg mewn ardal.**

Mae angen gosod targedau cenedlaethol a sirol o ran niferoedd disgyblion mewn addysg Gymraeg.

I gyrraedd y nodau mae angen cynlluniau cenedlaethol a lleol strategol i gynllunio twf addysg gynradd Gymraeg. Nid yw'r Cynlluniau tair blynedd presennol a fynnir gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg yn ddigon strategol. Cafwyd oedi hir mewn rhai achosion wrth eu llunio, ac effaith hyn yw gohirio datblygiadau. **Dylai fod gan bob awdurdod addysg lleol gynllun strategol deng mlynedd sy'n cydymffurfio â chynllun cenedlaethol 10 mlynedd i ddatblygu addysg Gymraeg.**

Mae angen rhoi cyllid digonol i awdurdodau lleol i weithredu eu cynlluniau, er mwyn sicrhau nad yw'r cynlluniau'n cael eu llesteirio gan ddiffyg adnoddau. **O bryd i'w gilydd gall hyn olygu gwario ar adeiladau newydd. Bryd arall dylid rhoi ystyriaeth i'r posibilrwydd o sefydlu clystyrau ysgol mewn ardaloedd, a throi un neu ragor o ysgolion y clwstwr yn ysgol** Gymraeg, yn ôl canlyniadau awdit lleol.

Mae angen datblygu dulliau penodol, mewn unedau arbennig, o gymathu disgyblion sy'n symud i mewn i ardal ysgol Gymraeg yn ieithyddol, er mwyn iddynt allu elwa'n llawn ar addysg Gymraeg.

Mae angen rhoi adnoddau llawer mwy sylweddol i Fwrdd yr Iaith Gymraeg ar gyfer staff cynllunio a monitro addysg. Ar hyn o bryd mae'r gwaith yn ymddangos yn llawer mwy nag y gellir ei gyflawni'n realistig.

Mae angen sefydlu **system fonitro cenedlaethol a sirol** i sicrhau bod ysgolion mewn ardaloedd Cymraeg yn gweithredu polisïau iaith yn effeithiol, yn hytrach na gadael y polisi i'w weithredu yn ôl tuedd neu fympwy penaethiaid.

3.4 Addysg Uwchradd

Mae angen **sicrhau bod y golled mewn sgiliau iaith rhwng y sector cynradd ac uwchradd yn dod i ben**, trwy ei gwneud hi'n naturiol i ddisgyblion a astudiodd yn bennaf trwy'r Gymraeg yn y sector cynradd barhau i wneud hynny yn y sector uwchradd. Mae'r golled hon yn digwydd yn bennaf yn ardaloedd Cymraeg Cymru, lle mae ysgolion uwchradd dwyieithog ar hyn o bryd yn gallu bod yn gyfrifol am golli sgiliau ieithyddol a enillwyd yn y sector cynradd trwy cyflwyno mwyafrif y pynciau yn y Saesneg i'r mwyafrif o ddisgyblion, a llawer o'r rhain yn ddisgyblion Cymraeg iaith gyntaf.

Mae colled ieithyddol pellach yn digwydd rhwng Cyfnod Allweddol 3 a Chyfnod Allweddol 4, wrth i ddisgyblion newid o astudio'r Gymraeg yn iaith gyntaf i'w hastudio'n ail iaith, yn bennaf mewn ysgolion uwchradd dwyieithog mewn ardaloedd traddodiadol Gymraeg.

Mae angen gwneud y **Gymraeg yn bwnc a asesir trwy gontinw-wm**. Bydd hyn yn dileu'r awydd sydd gan rai rhieni i'w plant lwyddo mewn Cymraeg ail iaith a hwythau'n addas i'w hastudio'n iaith gyntaf. Gall hyn fod yn gyfraniad o bwys wrth geisio peidio â cholli sgiliau ieithyddol. Bydd hyn hefyd yn rhoi nodau cyrhaeddiad realistig ac angenrheidiol i rai sy'n dysgu'r Gymraeg mewn ysgolion Saesneg.

Yn sgil patrymau mewnfudo presennol, mae angen creu **systemau cadarn i dderbyn plant mewnfudwyr i addysg Gymraeg yn hwyr.**

Mae angen **dysgu'r gwyddorau a phynciau technegol trwy'r Gymraeg** er mwyn sicrhau

bod disgyblion yn gallu delio â galwedigaethau yng Nghymru yn y ddwy iaith.

3.5 Addysg Gynradd ac Uwchradd Saesneg

Mae cyflwyno'r Gymraeg yn rhan annatod o'r Cwricwlwm Cenedlaethol wedi trawsnewid sefyllfa'r Gymraeg yn y system addysg, ond nid yw hyn o reidrwydd wedi gwneud cyfraniad cyfatebol at greu unigolion dwyieithog cyflawn. **I gryfhau'r ddarpariaeth dylai'r Gymraeg fod yn bwnc craidd ar bob lefel.**

Daeth yn bryd arbrofi â modelau eraill o gynyddu sgiliau ieithyddol. Mae angen rhoi sylw penodol i'r egwyddor sydd wedi llwyddo mor drylwyr mewn ysgolion Cymraeg, sef dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg. **Dylai nifer penodol o bynciau mewn ysgolion Saesneg gael eu dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg,** er mwyn atgyfnerthu'r Gymraeg a ddysgir, ac er mwyn defnyddio'r Gymraeg mewn cyd-destun ystyrlon.

O ran staffio dylid sicrhau bod nifer digonol o staff yn cael hyfforddiant ieithyddol, a'r rhain yn cael eu gwobrwyo'n ariannol.

3.6 Addysg Anghenion Arbennig

- Mae angen i'r Cynulliad dderbyn argymhellion a wnaed yn nogfen Bwrdd yr Iaith Gymraeg ar gydnabod angen;
- Dylid sefydlu dosbarth neu uned benodedig ar gyfer anghenion addysgol arbennig oddi mewn i un ysgol Gymraeg ym mhob awdurdod addysg;
- Mae angen sefydlu cwrs gradd therapi iaith a lleferydd sydd â'r Gymraeg a dwyieithrwydd yn rhan o'i waith craidd;
- Mae angen i bob corff sy'n ymwneud ag anghenion addysgol arbennig yng Nghymru fod yn ymwybodol o'r angen i roi darpariaeth gydradd i ddisgyblion sy'n derbyn addysg Gymraeg.

3.7 Addysg Bellach

Mae'r golled ieithyddol yn ddifrifol wrth newid o addysg uwchradd i addysg bellach. Mae angen buddsoddiad sylweddol yn y sector hwn i sicrhau

- **adnoddau Cymraeg digonol**
- **sgiliau iaith digonol o ran staff**
- **sgiliau iaith myfyrwyr**

Dylai sefydliadau addysg bellach ddarparu addysg yn ôl y sgiliau ieithyddol

sydd gan eu myfyrwyr. Dylai eu cyllid fod yn glwm wrth ddarparu canran cyfatebol o gyrsiau

Cymraeg.

Mae gwahaniaeth enfawr rhwng darpariaeth ieithyddol ysgolion penodedig Cymraeg i fyfyrwyr 16+ a darpariaeth colegau addysg bellach i'r un myfyrwyr. Mae'r colegau wedi esgeuluso eu dyletswydd i gynnal sgiliau ieithyddol dwyieithog mewn gwlad ddwyieithog.

3.8 Addysg Uwch

Mae'r ddarpariaeth Gymraeg addysg uwch wedi bod yn destun pryder ers tro, ac mae'r cynlluniau a wnaed yn y gorffennol yn aml wedi bod yn rhai annigonol a thros dro. Nid oes dim yn y cynlluniau presennol sy'n awgrymu y bydd y sefyllfa'n newid yn sylweddol yn y blynyddoedd nesaf.

Mae enghreifftiau di-rif o gyrsiau Cymraeg yn cael eu sefydlu, ac yna'n diflannu, wrth i gyllid ddod i ben ac wrth i wahanol adrannau'r brifysgol orfod rhoi blaenoriaeth i feysydd eraill oherwydd gofynion ariannol.

Daeth yn bryd cydlynu'r ddarpariaeth ar draws Cymru ar lefel gydweithredol, gydag adnoddau digonol yn cael eu rhoi o ran cyllid a staff i gynnig rhaglen ystyrlon trwy'r Gymraeg i fyfyrwyr y datblygwyd eu sgiliau iaith mewn addysg uwchradd. Mae **angen penodi 200 o staff prifysgol Cymraeg yng ngwahanol golegau a phrifysgolion Cymru ac ategu hyn gyda rhwydwaith technolegol** fel bod myfyrwyr ym mhob un o golegau a phrifysgolion Cymru'n gallu cynnwys modiwlau Cymraeg yn rhan o'u cyrsiau.

3.9 Dysgu athrawon, swyddogion ac oedolion

Er mwyn cyrraedd y nod o roi addysg Gymraeg i 50% o ddisgyblion cynradd Cymru ymhen deng mlynedd, dyweder, bydd angen gwneud buddsoddiad sylweddol ym maes dysgu'r Gymraeg i oedolion.

Bydd angen llunio **rhaglen ddysgu effeithiol i athrawon sydd ar hyn o bryd yn dysgu trwy gyfrwng y Saesneg**. Mae profiad gwledydd eraill yn awgrymu y bydd angen rhaglenni 1,400 o oriau, a rhyddhau athrawon am gyfnodau sylweddol i feistroli'r Gymraeg. I wneud hyn bydd angen **creu uned effeithiol, gyda chyllid digonol i ddysgu'r Gymraeg i oedolion**, i flaenoriaethu athrawon yn y lle cyntaf, ac yna rai mewn swyddi yn y gwasanaethau cyhoeddus, llywodraeth leol a chanol.

4 Sefydlu fframwaith datblygu effeithiol

Mae angen sefydlu fframwaith addysg cenedlaethol i ddarparu ar gyfer twf addysg Gymraeg. Gallai'r fframwaith hwn fod yn rhan o'r Cynulliad Cenedlaethol, neu yn gorff neu'n gyrff a noddir ganddo. Awgrymwn bod angen rhoi sylw i'r posibiliadau canlynol, neu i rai cyfatebol o

ran bwriad:

Bwrdd yr Iaith Gymraeg: Mae angen i uned addysg y Bwrdd gael arian digonol i sefydlu **Uned datblygu addysg Gymraeg** a fydd yn gyfrifol am ddatblygu strategaeth fanwl ar gyfer y Gymraeg ar bob lefel o addysg, gan gynnwys adnoddau a staffio. Caiff targedau a osodir ar gyfer twf addysg Gymraeg eu cytuno gan yr Uned a'r Cynulliad, a bydd yr Uned yn casglu cynlluniau datblygu deng mlynedd oddi wrth awdurdodau addysg lleol ac yn monitro'r cynlluniau. Bydd angen i'r uned sicrhau bod **cyrff ariannu, arholi a chomisiynu,** e.e. ELWa, CCAUC, ACCAC, CBAC, yn cyfrannu'n effeithiol at dwf addysg Gymraeg ar bob lefel o addysg yng Nghymru. Dylai'r uned hon hefyd fod â rôl allweddol mewn cynnal gorolwg strategol o'r ddarpariaeth addysg Gymraeg mewn sefydliadau addysg bellach ac uwch. Gall yr uned hwn ddatblygu i fod yn rhan o'r Cynulliad, neu'n gorff annibynnol.

Uned dysgu'r Gymraeg i oedolion: Mae dysgu'r Gymraeg i oedolion yn faes allweddol, ac mae angen uned genedlaethol gydag adnoddau digonol (Cymharer cyllideb HABE, Gwlad y Basgiaid, o £35miliwn â gwariant ELWa o £3miliwn) i allu trefnu dysgu'r Gymraeg yn effeithiol i athrawon ysgolion ac i weithwyr mewn gwasanaethau cyhoeddus ac mewn llywodraeth leol a chanol ar raddfa fawr. Mae hwn yn gam angenrheidiol yn y broses o greu gwlad ddwyieithog.

Rhwydwaith addysg bellach ac uwch Gymraeg

Yn wyneb methiant y system bresennol i ddarparu'n ddigonol at addysg bellach ac uwch Gymraeg, mae angen sefydlu rhwydwaith i ddatblygu'r agweddau hyn ar addysg. Bydd gan y rhwydwaith rôl gydlynol, a bydd yn darparu cyllid i sicrhau swyddi digonol ac adnoddau digonol yn y maes hwn, gan ddatblygu systemau dysgu o bellter i sicrhau bod darpariaeth Gymraeg ar gael ymhob rhan o Gymru.